

BIJDRAGEN

tot de EIGENTIJDS
GESCHIEDENIS

BRUXELLES – 2011 – BRUSSEL

De voorzichtige conclusie moet dan ook luiden dat Webers boek zich wellicht niet aan het voorfront der geschiedbeoefening bevindt. Is dat erg? Geenzins. Het boek laat zeer veel facetten van het Belgisch automobilisme de revue passeren. Het biedt een goed onderbouwd en compleet empirisch overzicht van de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen die zich ten aanzien van het automobilisme vanaf de late negentiende eeuw tot de Tweede Wereldoorlog hebben voorgedaan. Hij besteedt daarin niet slechts aandacht aan de actoren die de tand des tijds hebben doorstaan, maar ook aan een scala van eendagsvliegen die in meer of mindere mate toch hun invloed op de vormgeving van de automobielsamenleving hebben uitgeoefend.

De 'eeuw van de auto' zal zich in de eenentwintigste eeuw niet in de huidige vorm voortzetten ⁴². In Noord-West Europa is het ontegenzeggelijk zo dat de auto en het wegsysteem dat er nauw mee verbonden is zich een dominante positie in mobiliteitspatronen hebben weten te verwerven. Is het verbannen uit de stadscentra en het ondergronds dwingen van parkeergarages op centrale locaties in steden een voorbode van een kantelpunt voor wat betreft de urbane mobiliteit? De tijd zal het leren. Maar onder zulke omstandigheden is het goed terug te kunnen grijpen op gedegen studies die de opkomst van de automobiël duiden en van de broodnodige context voorzien. Het is te hopen dat Weber bereid zal

zijn een aantal van zijn inzichten ook te publiceren voor een internationaal publiek, zodat zij kennis kan nemen van de ontwikkelingen in dit centraal gelegen, belangrijke transitland.

Frank Schipper

VII. Histoire et mémoire / Geschiedenis en herinnering

CARL CEULEMANS & JEAN-MICHEL STERKENDRIES (RED.)

«Het fort van Breendonk. Over oorlog,
mensenrechten, herinnering»

Antwerpen/Apeldoorn, Garant Uitgevers, 2011, 181 p.

Het Fort van Breendonk was een schakel in de negentiende eeuwse fortengordel rond Antwerpen. Het overleefde de aanval van 1914 en kende een sluimerend bestaan tot aan de tweede Duitse inval. In de herfst van 1940 werd het Fort door de nazi's omgevormd tot een kamp voor gevangenen uit België en het noorden van Frankrijk. De eerste gevangenen waren vooral Joden afkomstig uit Midden-Europa, die spoedig het gezelschap kregen van Belgische politieke gevangenen. Men schat dat iets meer dan 3.500 personen kennismaken hebben met de hel van Breendonk.

Breendonk, dat vandaag de dag een Nationaal Gedenkteken vormt, is een onvervangbare getuige van het systeem van de naziconcentratiekampen en wil elke bezoeker de boodschap meegeven

⁴² JOHN URRY, "The 'system' of automobility", in *Theory, Culture & Society* 21, nr. 4-5, 1.10.2004, p. 25-39.

“Dit nooit meer!”: het fort van Breendonk als metafoor.

Dit boek is evenwel geen monografie van het betreffende fort. Het wil ingaan op de betekenis van kampen zoals Breendonk voor de hedendaagse samenleving. Het initiatief ging uit van Carl Ceulemans en Jean-Michel Sterkendries, beiden verbonden aan de Koninklijke Militaire School. Beide redacteurs trokken een brede falanx van auteurs aan, met zeer diverse onderwerpen. Mark Van Den Wijngaert heeft het over de Verenigde Naties en Afrika; Wim Smit over de impact van het internationaal terrorisme op onze democratische samenleving; Carl Ceulemans over de theoreticus Michael Walzer (*Just and Unjust Wars*, 1992) en het toelaten van foltering; Jean-Michel Sterkendries over negationisme en de vrijheid van meningsuiting. Valérie Rosoux en Nathalie Schiffino blijven ook op het theoretisch niveau met hun bijdrage over democratie en het werken aan herinnering. En als het over mensenrechten gaat mag Eva Brems als auteur evenmin ontbreken. De slotsom is dat een democratie nooit uit het oog mag verliezen dat waarden zoals vrijheid, tolerantie en respect niet definitief verworven zijn. Een voortdurende waakzaamheid blijft geboden.

Helaas blijven de Breendonkenaars op hun honger zitten. Maar voor hen is er het knap geschreven stuk van Claire Pahaut, *Breendonk. De herinnering en het Verzet*, dat meer licht werpt op de oorlogsbiografie van de student geneeskunde en vooraanstaand Partizaan André Wynen (1923-2007). De auteur maakt onder andere gewag van de enorme

moeite die verzetsstrijders zoals Wynen nadien hadden om hun ervaringen aan anderen mee te delen – zelfs aan de eigen familie.

Kortom, het gaat hier om een lezenswaardig boek, dat goed de huidige discussies samenvat over oorlog en vrede, foltering, mensenrechten enz. Het is zeer zeker geschikt voor mensen uit het onderwijs. Het enige bezwaar is de titel, die mogelijk bij in Breendonk zelf geïnteresseerde lezers voor verwarring kan zorgen.

Bruno De Corte

VIII. Biographie / Biografie

«Alexis Curvers. Journal (1924-1961)»
Édition, notes et introduction de Catherine Gravet,
Metz, Université Paul Verlaine-Metz, 2010, 568 p.

Sous les auspices de l'Université Paul Verlaine de Metz, le Centre de recherche "Écritures" a procédé très récemment à l'édition critique du *Journal* d'Alexis Curvers (1906-1992), auteur un peu (et injustement) oublié aujourd'hui de *Bourg-le-Rond* (1937), de *Printemps chez des ombres* (1939) et – surtout – de *Tempo di Roma* (1957). En confiant cette tâche à Catherine Gravet, le Centre en question a eu la main heureuse : cette chargée de cours à l'Université de Mons, par ailleurs fort versée dans l'approche de l'univers curversien, a sans conteste mené à bien un énorme travail de mise en contexte, associant méticulosité et érudition. Le très riche appareil critique élaboré permet en effet de restituer au fil de la plume